POSTSCRIPTUM POLONISTYCZNE, 2026 • 2 (38)
doi: 10.31261/PS_P.2026.38.07
ISSN 2353-9844

Oksana Lozynska
https://orcid.org/0000-0002-1479-3000
Narodowy Uniwersytet Lwowski im. Iwana Franki
Lwów, Ukraina

Alla Kravchuk
https://orcid.org/0000-0003-4087-3562
Instytut Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk
Kraków, Polska

Czy język polski jest trudny dla Ukraińców? (na podstawie ankietowania studentów i absolwentów polonistyki lwowskiej)

Is Polish a Difficult Language for Ukrainians? (Based on a Survey of Students and Graduates of Polish Studies in Ukraine/Lviv)

Abstract: This article examines the difficulties encountered by students and graduates of Polish Studies at Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine, in the process of acquiring the Polish language. The research material consists of responses from 104 respondents to closed- and open-ended questions in a survey conducted in 2025. Quantitative and qualitative survey techniques were employed, along with the contrastive method. Reference was also made to other sociolinguistic and glottodidactic studies addressing the issue of Ukrainians' evaluative attitudes towards the challenges of learning Polish as a foreign language. These studies provided a basis for comparison with the empirical data collected in Ukraine during the war. This made it possible to identify constant and variable factors in Ukrainian speakers' assessment of the difficulties of the Polish language from a diachronic perspective and across different socio-political contexts. A comparison of the data collected from the students with the results of similar studies conducted more than ten years ago demonstrates, on the one hand, similar evolutionary processes of increasing normative awareness as students progress through their studies; on the other hand, it also reveals that today's students tend to express more superficial judgements about the language and are less self-critical. The research findings have both cognitive and glottodidactic value: they can assist teachers in selecting content, teaching methods, and instructional materials tailored to contemporary needs and generational changes.

Keywords: Polish language, student, graduate, language difficulties of Ukrainians

Abstrakt: W niniejszym artykule poddano analizie zagadnienie postrzegania trudności w procesie przyswajania języka polskiego przez studentów i absolwentów polonistyki ukraińskiej – Narodowego Uniwersytetu Lwowskiego im. Iwana Franki. Materiałem badań były odpowiedzi 104 respondentów na pytania zamknięte i otwarte w ankiecie przeprowadzonej w 2025 roku. Zastosowano ilościowe i jakościowe techniki metody ankietowej oraz metodę kontrastywną. Przywołano też inne badania socjologiczno-językoznawcze i glottodydaktyczne podejmujące zagadnienie postrzegania przez Ukraińców problemów związanych z uczeniem się języka polskiego jako obcego. Prace te stały się podstawą do skontrastowania ich z materiałem empirycznym uzyskanym w Ukrainie w czasie wojny. Dało to możliwość przedstawienia stałych i zmiennych elementów dotyczących oceny trudności polszczyzny przez osoby ukraińskojęzyczne w perspektywie diachronicznej i w odmiennych sytuacjach społeczno-politycznych. Porównanie zgromadzonych wśród studentów danych z wynikami podobnych badań sprzed ponad 10 lat z jednej strony pokazuje zbliżone ewolucyjne procesy pogłębiania świadomości normatywnej wraz z postępem studiów, ale – z drugiej strony – ujawnia też, iż obecni studenci wyrażają bardziej powierzchowne sądy o języku i są wobec siebie mniej samokrytyczni. Wyniki badań mają wartość poznawczą oraz glottodydaktyczną – mogą służyć nauczycielom jako pomoc w doborze treści, metod nauczania i narzędzi dydaktycznych dostosowanych do potrzeb czasu i zmian pokoleniowych.

Słowa kluczowe: język polski, student, absolwent, trudności językowe Ukraińców

Wprowadzenie: uzasadnienie podjętych badań i metodologia

Za jedną z ważnych przyczyn powodujących, że wśród obcokrajowców studiujących w Polsce największa jest liczba Ukraińców, uchodzi bliskość języków polskiego i ukraińskiego (zob. np. Hoły-Łuczaj, 2022: 159, 160; Saturno, Gębal, 2022: 214). Szczególnie aktywne uwzględnianie podobieństw między językiem pierwszym i docelowym w nauczaniu Ukraińców jpjo obserwowane jest w ostatnich latach[1]. Coraz częściej badacze piszą o kontrastywnej metodzie w dydaktyce czy też o interkomprehensji, a lektorzy skutecznie stosują te podejścia w swojej pracy, m.in. dzięki powstaniu (zwłaszcza po inwazji Rosji na Ukrainę w 2022 roku) nowych pomocy dydaktycznych przygotowanych z myślą o odbiorcy ukraińskim. Sami uczący się też zazwyczaj mają świadomość przewag płynących z możliwości wykorzystywania znajomości własnego języka

[1] O konieczności nauczania jpjo w kontraście z pierwszym językiem uczących się zaczęto w Polsce mówić znacznie wcześniej – już po 1989 roku (Izdebska-Długosz, 2021: 121).

w nauce polskiego (zob. np. Saturno, Gębal, 2022: 220; Szlachta, Flasiński, 2024a: 139–140, 144), choć zdarzają się też wyjątkowe sytuacje niezauważania tego wpływu (Bucko, Wawrzeń, 2023: 26, 29). Wiele osób na początkowych etapach nauki uważa, że podobieństwo obu języków sprawia, że łatwo jest opanować polski (zob. np. Górska, 2015: 359).

W niniejszym artykule ocena trudności w uczeniu się polskiego jako blisko spokrewnionego języka obcego jest analizowana na podstawie ankiety wypełnionej w czasie wojny (w kwietniu i maju 2025 roku) przez studentów i absolwentów polonistyki Narodowego Uniwersytetu Lwowskiego im. Iwana Franki. Jednym z uzasadnień podjęcia tej problematyki jest dostęp do wyników badań sprzed ponad 10 lat poświęconych świadomości normatywnej w zakresie jpjo, przeprowadzonych wśród studentów tej samej uczelni (Krawczuk, 2012, 2013a). Porównanie starszych i nowszych danych umożliwia prześledzenie zarówno trwałości, jak i dynamiki postaw respondentów wobec oceny trudności jpjo, co jest ważne dla nauczycieli, aby mogli oni dopasowywać treści i metody nauczania do aktualnych potrzeb.

W artykule przeanalizowano odpowiedzi na pięć pytań[2] ankiety, dotyczących tego, czy jpjo wydaje się respondentom trudny czy łatwy, i tego, które mianowicie jego elementy są, ich zdaniem, najtrudniejsze i najłatwiejsze[3]. Odpowiedzi na pytania o łatwość polszczyzny potraktowano jako komplementarne do pytań o trudność i przedstawiono je, z przyczyn ograniczeń objętościowych, w dużym skrócie. Trzy pytania zamknięte dotyczą oceny stopnia trudności/łatwości języka, a każde z dwóch otwartych nawiązuje do poprzedniego pytania, w celu uzyskania wyjaśnień lub dodatkowych komentarzy.

[2] Jest to część większej ankiety, na podstawie której opublikowano już wyniki dotyczące motywacji podjęcia studiów polonistycznych oraz płynącej z tego satysfakcji (Krawczuk, Łozynska, 2025). O motywacji do uczenia się jpjo w innych ukraińskich uczelniach zob. np. Levchuk, Belyavska, Vaseiko, 2022.

[3] Ankietę przeprowadzono w języku ukraińskim – pierwszym języku respondentów – w celu umożliwienia łatwego wypowiedzenia się także studentom początkującym.

Respondenci – łącznie 104, z których w 2025 roku 56 było studentami, a 48 absolwentami – to osoby w wieku od 18 do 52 lat, przy czym zdecydowaną większość (101) stanowiły kobiety. Studenci reprezentowali wszystkie lata studiów: I rok licencjatu – 16 osób; II, III i IV – po 12; magisterium – 4. Studenci wypełniali ankietę w wersji papierowej, a absolwenci za pośrednictwem serwisu Google Forms.

Podstawą empiryczną badania, oprócz danych ilościowych – odpowiedzi na pytania zamknięte, stało się 213 kontekstów, zawierających odpowiedzi na pytania otwarte.

W celu ustalenia proporcji materiału empirycznego zastosowano metodę ilościową. Uzyskanych wskaźników nie uznaje się jednak za rozstrzygające; ważną rolę odgrywają dane jakościowe[4] – opinie respondentów o trudnych i łatwych miejscach polszczyzny. Badania mają charakter kontrastywny. Zestawiono wyniki uzyskane od studentów i absolwentów oraz porównano je z analizami sprzed 10 lat. Poza tym jako kolejne tło kontrastowania uwzględniono dane z podobnych badań realizowanych w Polsce przed wojną (Górska, 2015; Izdebska-Długosz, 2017) oraz na jej początku wśród uchodźców z Ukrainy (Bucko, Wawrzeń, 2023; Szlachta, Flasiński, 2024a, 2024b).

Celem artykułu jest zatem ustalenie, jak, w opinii respondentów związanych z polonistyką lwowską, kształtuje się hierarchia stopnia trudności w przyswajaniu poszczególnych płaszczyzn języka polskiego oraz w opanowywaniu sprawności językowych, w zależności od tego, czy są oni studentami (i na którym roku) czy absolwentami. Uwzględnienie danych uzyskanych przed ponad 10 latami wśród studentów tej samej uczelni oraz obecnie wśród uchodźców wojennych ma na celu dopełnienie obrazu akwizycji polszczyzny przez Ukraińców w perspektywie diachronicznej i w odmiennych sytuacjach społeczno-politycznych.

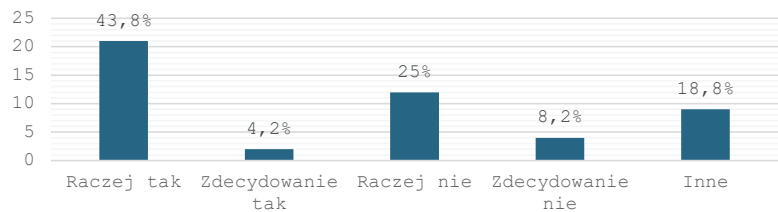
[4] Zauważmy, ze rozróżnienie technik badawczych na jakościowe i ilościowe nie zawsze jest celowe: dane uzyskane w drodze ankietowania mogą być poddawane analizie ilościowej lub jakościowej (Wilczyńska, Michońska-Stadnik, 2010: 139).

Badania empiryczne

Czy język polski jest trudny do opanowania?

Zaproponowane odpowiedzi: a) raczej tak; b) zdecydowanie tak; c) raczej nie; d) zdecydowanie nie; e) inne.

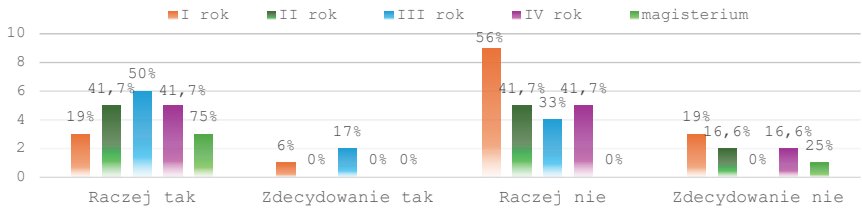
Wśród absolwentów najczęstsza jest odpowiedź „raczej tak" (43,8%), a dużo rzadsza – „raczej nie" (25%) (zob. wykres 1). Niewielki odsetek stanowią odpowiedzi skrajne „zdecydowanie tak" (4,2%) i „zdecydowanie nie" (8,2%). Po zsumowaniu odpowiedzi „tak" i „nie" uzyskujemy proporcję 48% „trudny" vs 33% „nietrudny", co przemawia za dominacją przekonań o trudności języka polskiego. Odpowiedzi półotwarte z kategorii „inne" (18,8%), opatrzone komentarzami, poświadczają postrzeganie polskiego przeważnie jako trudnego (dwie trzecie takich opinii). Stopień trudności respondenci uzależniają od indywidualnych predyspozycji uczących się oraz ich wcześniejszych doświadczeń językowych, w tym od kontaktu z polszczyzną w dzieciństwie. Ułatwiać uczenie się jpjo powinno, w ich opinii, pochodzenie z zachodu Ukrainy. Istnieje też wyraźna świadomość tego, że pokrewieństwo języka polskiego i ukraińskiego może czynić naukę zarówno łatwiejszą, jak i trudniejszą.

Wykres 1. *Czy język polski jest trudny do opanowania?* (absolwenci)
Źródło: opracowanie własne.

Większość studentów I roku uważa, że język polski raczej i zdecydowanie nie jest trudny (75%). Za raczej i zdecydowanie trudny uznaje go tylko 25%. W miarę postępu nauki trudności są bardziej

dostrzegalne, np. na II roku sądzi tak 41,7% respondentów, a na III – 66,7% (dokładniej zob. wykres 2).

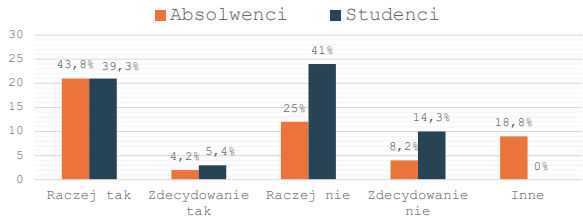
Wykres 2. *Czy język polski jest trudny do opanowania?* (studenci z różnych lat studiów)
Źródło: opracowanie własne.

Obserwacje pokazują, że osoby rozpoczynające studia coraz częściej postrzegają język polski jako nietrudny[5]. Można to wiązać m.in. ze wzrostem liczby uczących się jpjo w szkole (np. wśród tegorocznych studentów wcześniejszą znajomość języka polskiego zadeklarowało: I rok – 10 osób na 22; II – 7 na 18; III – 5 na 15; IV – 4 na 15). Wcześniejsza, nawet powierzchowna znajomość języka sprawia, że pierwszy kontakt z nauką polskiego na studiach jest mniej stresujący, a podstawy opanowywane są szybciej. Jednocześnie wraz z postępami w praktycznej nauce języka, a także w związku z wprowadzaniem dyscyplin: morfologia, składnia, leksykologia i stylistyka, pogłębiających wiedzę zarówno językową, jak i językoznawczą, poczucie trudności wzrasta. Ogólną prawidłowość postrzegania blisko spokrewnionego języka obcego jako łatwego na początku i trudnego na późniejszych etapach nauki badacze wyjaśniają działaniem najpierw interkomprehensji, a następnie interferencji (zob. np. Hofmański, 2019: 67).

Wśród absolwentów, w porównaniu ze studentami, rzadziej pojawiają się odpowiedzi „raczej nietrudny" (25% absolwentów vs 41% studentów)

[5] Rok po analizowanych w artykule badaniach tę samą ankietę przeprowadzono wśród 21 studentów I roku – aż 20 osób (95,2%) oceniło język polski jako raczej lub zdecydowanie nietrudny.

oraz „zdecydowanie nietrudny" (8,2% vs 14,3%) (zob. wykres 3), gdyż absolwenci, z których większość (91,7%) pracuje w zawodzie, mają z reguły wysoką świadomość normatywną. Dlatego też, w odróżnieniu od studentów, wielu z nich wybiera półotwartą wersję odpowiedzi („inne"), umożliwiającą przedstawienie szczegółowych wyjaśnień.

Wykres 3. *Czy język polski jest trudny do opanowania?* (absolwenci i studenci)
Źródło: opracowanie własne.

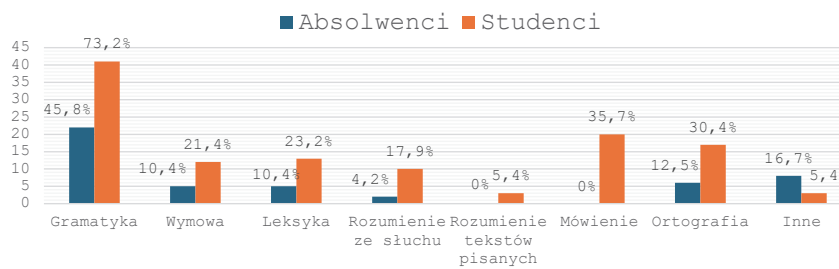
***Co, Pani/Pana zdaniem, jest najtrudniejsze?* (może Pani/Pan zaznaczyć kilka odpowiedzi)**[6]

Zaproponowane odpowiedzi: a) gramatyka; b) wymowa; c) leksyka; d) rozumienie ze słuchu; e) rozumienie tekstów pisanych; f) mówienie; g) ortografia; h) inne.

Porównanie wyników dotyczących absolwentów i studentów (zob. wykres 4) pozwala na uchwycenie zarówno pewnych niezmiennych trudności w opanowywaniu języka polskiego, jak i dynamiki ich postrzegania w zależności od etapu kształcenia. W obu grupach zdecydowanie najczęściej wskazywana jest gramatyka (45,8% absolwentów i 73,2% studentów). Wyraźnie wyższy odsetek wskazań wśród studentów sugeruje, że trudności gramatyczne są szczególnie silnie odczuwane na etapie studiów, kiedy proces przyswajania i systematyzowania wiedzy gramatycznej jest najbardziej intensywny.

[6] Zaznaczanie po kilka wersji odpowiedzi sprawiło, iż w dalszych obliczeniach ogólna liczba osób opowiadających się za stopniem trudności poszczególnych elementów jpjo bywa inna niż 100%.

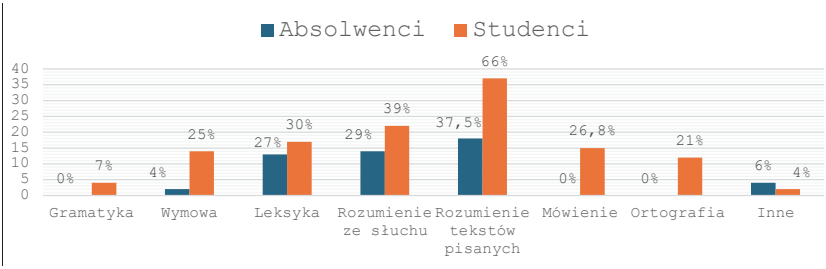
W przypadku pozostałych płaszczyzn językowych i sprawności obserwujemy zróżnicowany zakres trudności wskazywanych przez dwie porównywane grupy. Studenci, w odróżnieniu od absolwentów, jako trudne odnotowują mówienie (35,7% vs 0%). Mniejsze różnice w proporcjach dotyczą leksyki, wymowy i ortografii (dokładniej zob. wykres 4). Dla obu grup nie jest trudne rozumienie tekstów pisanych (5,4% vs 0%)[7]. W kategorii „inne" dominuje aktywność absolwentów (16,7% vs 5,4% studentów), których odpowiedzi odsłaniają bardziej złożony i jednocześnie dokładniejszy w szczegółach obraz trudności językowych, przesuwając akcent z zagadnień systemowych (ortografia, gramatyka) na te związane z subtelnościami funkcjonalnymi języka. Zwracają oni uwagę m.in. na niuanse semantyczne (łączliwość leksykalna, synonimia), stylistyczne i składniowe; wspominają również o kompetencji komunikacyjnej. Tego typu odpowiedzi świadczą o pogłębieniu świadomości językowej: bardziej dojrzałe komentarze mają charakter refleksyjny. Przykładowo absolwenci zdają sobie sprawę z konieczności ciągłego uczenia się języka.

Wykres 4. *Co, Pani/Pana zdaniem, jest najtrudniejsze?* (absolwenci i studenci)
Źródło: opracowanie własne.

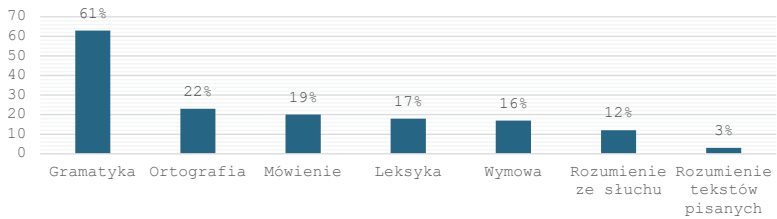
[7] Sprawność ta, jak potwierdzają m.in. badania wyników próbnych i rzeczywistych egzaminów certyfikatowych na poziomie B1, jest dla Ukraińców najłatwiejsza (Lozynska, Stefanyshyn, 2024a: 360; 2024b: 282).

Wyniki dotyczące odpowiedzi na komplementarne pytanie o najłatwiejsze obszary języka, choć nie są w pełni lustrzanym odbiciem wskaźników związanych z pytaniem o trudności, to bardzo są do niego zbliżone (zob. wykres 5), co potwierdza wiarygodność odpowiedzi na temat trudności.

Wykres 5. *Co, Pani/Pana zdaniem, jest najłatwiejsze?* (absolwenci i studenci)
Źródło: opracowanie własne.

Hierarchię trudnych obszarów polszczyzny w ujęciu wszystkich osób badanych prezentuje wykres 6.

Wykres 6. Hierarchia trudnych obszarów polszczyzny
w ujęciu absolwentów i studentów
Źródło: opracowanie własne.

Proszę uzasadnić swój wybór i doprecyzować, jakie mianowicie trudne zjawiska ma Pani/Pan na myśli

Odpowiadając na pytanie otwarte, ponad połowa absolwentów (56,3%) pisze o trudnościach gramatycznych. W ich obrębie

najczęściej wymieniane są: fleksja (45,8%), osobno odmiana liczebników (16,7%) i czasowników (10%; np. *odmiana trudnych czasowników [trzeć, drzeć itp.]*); składnia (10%). Wspominane są problemy dużej liczby wyjątków (10%) oraz interferencji zewnętrznej (12,5%; np. *Nie „przenosić" konstrukcji gramatycznych z języka ukraińskiego na polski*). Rzadziej pojawiają się wzmianki o kategorii rodzaju (6%) i deprecjatywności (2%; np. *Obecność kategorii gramatycznych nieistniejących w języku ukraińskim, takich jak: kategoria deprecjatywności, rodzaj męskoosobowy etc.*).

Oprócz trudności gramatycznych często wskazywane są też problemy leksykalne (20,8%), w tym dotyczące niuansów znaczeniowych (8%), łączliwości leksykalnej (6,3%), interferencji leksykalnej (6,3%) oraz potrzeby uczenia się słownictwa przez całe życie (4,2%). Nierzadko wspominane są kłopoty ortograficzne (18,8%; np. *Zasady pisowni różnią się od języka ukraińskiego bardziej, niż wtedy się spodziewałam*) czy też związane z wymową (18,8%), ujmowane m.in. jako ważny składnik kompetencji zbliżonej do poziomu rodzimego użytkownika języka (np. *wymowa zbliżona do native speakerów zawsze była dla mnie zadaniem z gwiazdką*; *użycie w odpowiednich kontekstach słów „korzystny/pożyteczny" czy „ubogi krewny" [a nie biedny]*). Ponadto pojawiają się refleksje o procesie uczenia się, pokonywaniu barier komunikacyjnych czy znaczeniu kontaktu z autentycznym użyciem języka. Osoby starsze (30–52 lat) podkreślają ograniczenie w dostępie do autentycznych materiałów językowych w czasach, kiedy studiowały (np. *W czasach studenckich dostęp do internetu był ograniczony – w związku z tym nie dało się oglądać filmów, YouTube'a etc. Myślę, że współczesnym studentom w tym zakresie jest znacznie łatwiej*).

Wśród studentów pierwszego stopnia (studiów licencjackich) dynamika zmian w postrzeganiu trudności językowych rośnie w miarę postępu edukacyjnego. Na I roku obserwacje mają charakter jeszcze zbyt ogólnikowy. Najczęściej wskazywane są: gramatyka (62,5% ze wszystkich studentów I roku; np. *dużo wyjątków i reguł* – 43,8%), problemy z wymową (25%, w szczególności te związane

ze zbitkami spółgłosek lub akcentem) czy też z rozumieniem ze słuchu autentycznej mowy polskiej (18,8%; np. *Polacy bardzo szybko mówią*). Pojawiają się również odpowiedzi zaprzeczające trudnościom (18,8%; np. *nie ma trudnych zjawisk*), co może wynikać z działania interkomprehensji na początkowym etapie nauki lub z wcześniejszego uczenia się jpjo w szkole. Wskazywane trudne obszary mają przede wszystkim charakter adaptacyjny – wynikają z kontaktu z obcym systemem językowym.

Na II roku gramatyka (50% ze wszystkich studentów II roku) ujmowana jest w kontekście konkretnych różnic systemowych i uproszczonego rozumienia interferencji (33%; np. *inne przypadki niż w ukraińskim*). Jako trudne wymieniane są: mówienie (33%; np. *trudno wyrazić myśli*), wymowa (25%), ortografia (25%), leksyka (25%) oraz rozumienie ze słuchu (8%), co wskazuje na wagę, jaką mają dla tych studentów kompetencje komunikacyjne.

Na III i IV roku, mimo że gramatyka nadal pozostaje istotnym obszarem trudności (pisze o niej 58% studentów III i IV roku), pojawiają się liczne komentarze o problemach związanych z mówieniem (37%), które postrzegane jest jako złożona kompetencja integrująca różne aspekty języka (np. *wymaga jednoczesnego opanowania wielu komponentów*). O wiele rzadziej natomiast wspominana jest ortografia (12,5%). Zdarza się podawanie konkretnych nauczanych w tym roku dyscyplin, jak słowotwórstwo (8%) czy gramatyka historyczna polszczyzny (4%). Mówiąc o trudnościach, studenci piszą o negatywnym wpływie stresu na poprawność wypowiedzi czy też narzekają, że mają „mało praktyki mówienia".

W grupie magistrantów nadal gramatyka jest głównym obszarem trudności (75%), które ujmowane są przede wszystkim w perspektywie różnic systemowych oraz interferencji międzyjęzykowej (50%; np. *Gramatyka jest podobna do ukraińskiej, co zdecydowanie ułatwia jej przyswajanie, jednak jednocześnie okazuje się bardziej złożona; często dochodzi także do błędów wynikających z wpływu języka ukraińskiego*). Wskazywane są także trudności w zakresie wymowy (50%), słownictwa (25%, uwyraźnia się m.in. homonimię międzyjęzykową) czy „komunikacji ustnej" (25%).

Studenci częściej niż absolwenci (36% vs 11%) wskazują na własne predyspozycje, mocne strony lub strategie edukacyjne, odwołując się m.in. do poprzednich okresów nauki (np. *bo uczyłem się polskiego w szkole*), stałego kontaktu z językiem (np. *słyszeć polski pięć razy w tygodniu i nie zapamiętać*) czy praktyki komunikacyjnej (np. *rozmowy z Polakami wspomagające kształcenie rozumienia ze słuchu*), a także wcześniejszego kształcenia fonetycznego, które odegrało istotną rolę w przyswajaniu języka polskiego (np. *nauczono nas poprawnej wymowy w ciągu kilku pierwszych zajęć na pierwszym roku, co ułatwiło późniejsze rozumienie ze słuchu oraz poprawne odtwarzanie słów i zdań*). Tylko studenci I roku podają komentarze wartościujące sprowadzające się do tego, że podoba im się język polski lub konkretna sprawność językowa (5%).

Odpowiedzi na pytanie komplementarne o najłatwiejsze zjawiska polszczyzny uwiarygodniają wymieniane wcześniej trudności, a także je doprecyzowują[8]. Ponadto respondenci zwracają uwagę na kluczową rolę podobieństw między językiem polskim a ukraińskim (70% absolwentów i 38% studentów – w rozumieniu tekstów pisanych; 17% i 10% – w rozumieniu ze słuchu), które sprzyjają m.in. intuicyjnemu odgadywaniu znaczeń wyrazów i rozpoznawaniu struktur gramatycznych (np. *70% leksyki w języku polskim jest podobna do ukraińskiej*). Mają również świadomość ułatwiającej naukę strategii domyślania się znaczeń z kontekstu (22% absolwentów vs 24% studentów, w tym 4% vs 9% – w odniesieniu do rozumienia ze słuchu), a także podkreślają rolę wizualizacji w percepcji tekstu (13% vs 7%). Zatem badane osoby dobrze zdają sobie sprawę z efektów komparatystycznej nauki jpjo.

[8] Nie zostały one przytoczone z powodu ograniczeń objętościowych.

Wnioski

1. Z przeprowadzonych badań ankietowych wynika, że najmłodsi spośród respondentów – studenci I roku licencjatu – najczęściej (co mogłoby się wydawać paradoksalne) wskazują na „łatwość" polszczyzny, podczas gdy starsze roczniki oraz absolwenci – na jej „trudność" (por. łatwość gramatyki – 7% u studentów vs 0% u absolwentów; łatwość wymowy – odpowiednio 25% vs 4%; łatwość mówienia – 26,8% vs 0%). „Odkrywczość" tego wniosku nieco słabnie, gdy uwzględnimy opisywaną w literaturze przedmiotu prawidłowość: na pierwszym etapie uczenia się blisko spokrewnionego języka działa interkomprehensja, a później coraz większą rolę zaczyna odgrywać interferencja. Jak zatem potwierdzają przeprowadzone badania, na kolejnych latach studiów studenci są coraz bardziej świadomi wpływu transferu negatywnego, powodującego szczegółowe trudności polszczyzny związane z pozornością podobieństw językowych. Niemniej jednak w badanej uczelni liczba najmłodszych adeptów polszczyzny stwierdzających łatwość polszczyzny jest zaskakująco duża (np. 95% wśród tegorocznych studentów I roku). Taki stan rzeczy może być spowodowany czynnikiem zewnętrznym: wcześniejszą nauką w szkole podstaw polskiego, który jest bardzo popularnym językiem obcym w regionie i w całej Ukrainie. Znaczący zaś przyrost odpowiedzi dotyczących trudności polszczyzny na kolejnych latach studiów jest związany m.in. ze specyfiką studiów na kierunku filologicznym: w ramach nauczania specjalistycznych przedmiotów językoznawczych bardziej niż w przypadku lektoratów pogłębia się świadomość językowa studentów.

2. Najtrudniejsza w nauce polszczyzny, jak sądzą badani studenci i absolwenci, jest gramatyka (61% spośród wszystkich uwzględnionych płaszczyzn języka i sprawności). Przez absolwentów nie jest ona w ogóle wskazywana jako łatwa i bardzo rzadko oceniana jest w ten sposób przez studentów. Najłatwiejsze jest rozumienie tekstów pisanych (53%) jako sprawność receptywna. Sposoby ujmowania odnotowywanych

przez studentów i absolwentów trudności różnią się: starsi respondenci opisują je w kategoriach bardziej abstrakcyjnych i systematyzujących, zwracając jednak uwagę na „profesjonalne" szczegóły, podczas gdy młodsi wyrażają sądy ogólnikowe lub wartościujące i skupiają się na problemach praktycznych, niezbędnych do osiągnięcia podstaw komunikacji. Wraz z rozwojem kompetencji językowej pogłębia się świadomość normy.

3. Świadomość stopnia skomplikowania jpjo nie jest jednakowa u różnych grup uczących się – zależy od miejsca, sposobu i celu nauki (por. np. Hoły-Łuczaj, 2022: 166). Inna jest u studentów polonistyki (w Polsce oraz za granicą), a inna u uchodźców wojennych. Uchodźcom wystarczały np. survivalowe kursy języka polskiego zaspokajające podstawowe potrzeby komunikacyjne (Hofmański, Pospiszil-Hofmańska, 2022: 256). Za ważniejsze uważali oni nabycie sprawności komunikacyjnych niż poprawności gramatycznej (Szlachta, Flasiński, 2024b: 264). Dla studentów, zarówno przebywających na studiach w Polsce jeszcze przed wojną (Izdebska-Długosz, 2017), jak i badanych w tym artykule, poprawność językowa jest istotna. Wybrali oni studia filologiczne i z czasem coraz bardziej uświadamiają sobie ich charakter, mający cele o wiele ambitniejsze niż tylko opanowanie podstaw komunikacji.

4. Porównując uzyskane z badań dane z wynikami ankiety przeprowadzonej na początku wojny wśród uchodźców wojennych z Ukrainy (Szlachta, Flasiński, 2024b: 265–267), można wskazać pewne dysproporcje. Na przykład wysoką pozycję u uchodźców (49,23%), w odróżnieniu od polonistów ukraińskich (16%), zajmują trudności w wymowie; istotne są różnice w ocenie mówienia: 47,31% uchodźców i tylko 19% polonistów uważa je za trudne. Mimo że autorzy artykułu z 2024 roku piszą, że gramatyka jako trudna część języka plasuje się niżej od trudności w wymowie, możemy z tym sądem się nie zgodzić, ponieważ na dane dotyczące gramatyki składają się w tym badaniu dwa elementy – budowa zdań (27,31%) i odmiana wyrazów (26,54%). Połączenie tych wartości dałoby prawie 54%, co jest bliskie wynikowi dla polonistów ukraińskich (61%). Uchodźcom, tak samo jak osobom badanym w Ukrainie,

znacznie mniej problemów sprawiają sprawności receptywne. Rozumienie tekstu ze słuchu zyskało wskaźnik 8,08% (12% w Ukrainie). Najłatwiejsze zarówno dla uchodźców (3,46%), jak i dla polonistów (3%) jest rozumienie tekstów pisanych. W odróżnieniu od pojawiających się opinii niektórych uchodźców o niewielkim znaczeniu pokrewieństwa języków (np. Górska, 2015: 359), respondenci z Ukrainy bardzo dobrze uświadamiają sobie jego wady i zalety, co w dużym stopniu wiąże się z tradycjami nauczania kontrastywnego na uczelni.

5. Analiza uświadomienia sobie stopnia trudności jpjo przez współczesnych absolwentów i studentów polonistyki lwowskiej potwierdza obserwację sprzed ponad 10 lat (Krawczuk, 2012, 2013) o problematyczności polskiej gramatyki. Podejście do zjawisk gramatycznych jako najbardziej skomplikowanych utrzymywało się ponad 10 lat temu od I aż do III roku, przy czym gramatykę pojmowano jedynie jako fleksję. Na IV roku licencjatu dostrzegano już trudności związane z subtelnymi różnicami w pozornie podobnych strukturach składniowych. Jako trudniejsze zatem niż odmiana zaczęły być postrzegane m.in. zasady łączenia słów – zarówno składniowego (zwłaszcza rekcja), jak i leksykalno-semantycznego. W polu trudnych obszarów znalazły się niuanse znaczeniowe synonimów, a także wielość i rozmaitość słownictwa należącego do różnych odmian. Szczególnie akcentowane były własne braki w zakresie znajomości najnowszej ekspresywnej leksyki młodzieżowej, którą – według wyrażanych opinii – w pełni można poznać jedynie w żywych kontaktach z native speakerami. O tak rozumianej znajomości języka jako pożądanej piszą Jolanta Tambor i Aleksandra Achtelik:

> Nie tylko bowiem stopień poprawności językowej ma znaczenie w ocenie opanowania języka, ale również sprawność komunikacyjna i możliwość porozumienia z rodzimymi użytkownikami nauczanego języka, także w ich naturalnym środowisku (Tambor, Achtelik, 2015: 101).

Zatem z jednej strony, podobnie jak w badaniach sprzed ponad 10 lat, rosnące rozumienie złożoności polszczyzny w miarę postępu w nauce

obserwowane jest również obecnie. Z drugiej zaś strony, ówcześni studenci mieli zazwyczaj głębszą świadomość poszczególnych zjawisk trudnych, odznaczali się większą refleksyjnością w swoich odpowiedziach oraz potrafili krytycznie podchodzić do analizy własnych kompetencji. Ich wypowiedzi były bliższe wypowiedziom obecnych absolwentów. Z kolei dzisiejsi studenci, mimo że mają do dyspozycji bardzo wiele różnych pomocy do nauki języka (por. np. Hofmański, 2019: 68), są mniej dojrzali w swoich refleksjach nad językiem i mniej samokrytyczni. Dają się chyba we znaki zmiany pokoleniowe w podejściu do nauki, która powinna być łatwa, atrakcyjna, koniecznie wspomagana nowymi technologiami cyfrowymi i obowiązkowo musi mieć uzasadnienie pragmatyczne[9] (*Po co mam się tego uczyć?*; *Czy będzie mi to potrzebne w życiu?*). W Ukrainie ważnym czynnikiem pogarszającym ogólny dobrostan studentów oraz podejście do nauki jest sytuacja wojenna, która powoduje u uczących się stany apatii i załamań emocjonalnych; wcześniej negatywne konsekwencje w obszarze organizacji nauki i świadomości edukacyjnej przyniosła pandemia COVID-19. Niemniej jednak obecni studenci, w odróżnieniu od większości swoich poprzedników sprzed 10 lat (którzy notabene mogą być częścią badanych absolwentów), stosują zróżnicowane i zindywidualizowane strategie uczenia się oraz wykazują większą kreatywność, przy czym od prowadzących zajęcia wymagają więcej pomysłowości i oryginalności.

6. W związku z powyższym przedstawione w artykule dane, które stanowią kolejne odzwierciedlenie świadomości językowej osób uczących się języka polskiego jako blisko spokrewnionego za granicą, jeśli nawet nie prezentują zbyt odkrywczych wyników, to jednak są ważne w „monitorowaniu" potrzeb studentów – wyrażanych przez nich zarówno eksplicytnie (np. deklaracje chęci nauki łatwej i atrakcyjnej, wyjazdów do Polski itp.), jak i implicytnie (wskazywanie trudnych elementów polszczyzny). Fakt, że gramatyka pozostaje w świadomości badanych

[9] Por. też dominację pragmatycznego podejścia do nauki polskiego u badanych w czasie wojny studentów ukraińskich w Polsce (Grochala, 2023: 49).

obecnie osób najtrudniejszą częścią polszczyzny, powinien skłaniać glottodydaktyków do opracowania kolejnych pomocy gramatycznych dostosowanych do potrzeb różnych grup uczących się. Gramatyka, mimo że „trudna" i „nudna", wciąż – jak się okazuje – jest zapotrzebowana. Wyzwaniem dla osób prowadzących zajęcia jest jej nauczanie głębokie i jednocześnie kreatywne.

Literatura

Bucko D., Wawrzeń M., 2023, *Współczesna glottodydaktyka polonistyczna – cele nauczania a analizy potrzeb*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców", t. 30, s. 21–41.

Górska A., 2015, *Błędy studentów z Ukrainy – zapobieganie i eliminacja w grupach o zróżnicowanych możliwościach (na podstawie doświadczeń Centrum Partnerstwa Wschodniego Uniwersytetu Opolskiego)*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców", t. 22, s. 357–370, https://doi.org/10.18778/0860-6587.22.24.

Grochala B., 2023, *Studia polskie z językiem angielskim na Uniwersytecie Łódzkim – interwencja kryzysowa czy pomysł na przyszłość?*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców", t. 30, s. 43–56, https://doi.org/10.18778/0860-6587.30.03.

Hofmański W., 2019, *Leksykalno-komunikacyjne aspekty słowiańskiej interkomprehensji*, „Prace Językoznawcze", t. 21 (2), s. 57–69, https://doi.org/10.31648/pj.3902.

Hofmański W., Pospiszil-Hofmańska K., 2022, *Interkomprehensja – interferencja – integracja. Polszczyzna w perspektywie nauczania użytkowników języków wschodniosłowiańskich*, „Poznańskie Studia Slawistyczne", nr 23, s. 253–271, https://doi.org/10.14746/pss.2022.23.12.

Hoły-Łuczaj M., 2022, *Granice języka polskiego. Postawy wykładowców akademickich wobec kompetencji językowych studentów ukraińskich w kontekście migracji edukacyjnych do Polski*, „Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny", nr 1 (183), s. 157–180, https://doi.org/10.4467/25444972SMPP.22.002.15236.

Izdebska-Długosz D., 2017, *Ukraińcy o własnych błędach w polszczyźnie – przykład statystycznej analizy danych w glottodydaktycznych badaniach eksploracyjnych*, „Przegląd Wschodnioeuropejski", t. 8, nr 2, s. 237–253.

Izdebska-Długosz D., 2021, *Nauczanie polskiej deklinacji i składni w grupach wschodniosłowiańskich*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców", t. 28, s. 117–132, https://doi.org/10.18778/0860-6587.28.08.

Krawczuk A., 2012, *O nauczaniu kultury języka polskiego za granicą. Świadomość normatywna ukraińskiego studenta polonisty (na przykładzie lwowskiej polonistyki)*, „Postscriptum Polonistyczne", nr 2 (10), s. 285–301.

Krawczuk A., 2013a, *Co i jak myślą o polszczyźnie jej ukraińskojęzyczni użytkownicy (na podstawie badań nad świadomością normatywną studentów polonistyki lwowskiej)*, w: *Edukacja Międzykulturowa. Forum Glottodydaktyczne. Materiały z Konferencji Naukowej*, red. A. Rabczuk, Uniwersytet Warszawski, Warszawa, s. 95–116.

Krawczuk A., Łozynska O., 2025, *Badania naukowe i dydaktyka w Katedrze Filologii Polskiej Narodowego Uniwersytetu Lwowskiego im. Iwana Franki*, w: *Polacy na Ukrainie od Powstania Styczniowego do XXI wieku*, t. II, red. H. Krasowska, Uniwersytet Warszawski, Studium Europy Wschodniej, Warszawa, s. 47–71.

Levchuk P., Belyavska O., Vaseiko J., 2022, *The Communicative Value of the Polish Language Among Students in Northwestern Ukraine / Wartość komunikacyjna języka polskiego wśród studentów północno-zachodniej Ukrainy*, „Cognitive Studies | Études cognitives", nr 22, article 2640, s. 1–13, https://doi.org/10.11649/cs.2640.

Lozynska O.H., Stefanyshyn Y.M., 2024a, *Movna kompetentnist' studentiv I kursu l'vivs'koyi polonistyky: vidpovidnist' vymogam serytyfikatsiynoho ispytu na rivni B1*, „Visnyk nauky ta osvity. Seriya «Filolohiya»", nr 7 (25), s. 355–369.

Lozynska O.H., Stefanyshyn Y.M., 2024b, *Derzhavni serytyfikatsiyni ispyty z pol's'koyi movy yak inozemnoyi u L'vivs'komu natsional'nomu universyteti im. Ivana Franka: dosvid, dosyagnennia, vyklyky*, „Visnyk nauky ta osvity. Seriya «Filolohiya»", nr 9 (27), s. 279–292.

Saturno J., Gębal P.E., 2022, *Interkomprehensja w nauczaniu języka polskiego jako obcego (jpjo) Słowian wschodnich*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców", t. 29, s. 213–229, https://doi.org/10.18778/0860-6587.29.14.

Szlachta A., Flasiński K., 2024a, *Interferencje językowe i kulturowe w nauczaniu języka polskiego jako obcego uchodźców wojennych z Ukrainy (wyniki badań ankietowych)*,

„Roczniki Humanistyczne", t. 72, z. 10, s. 135–147, https://doi.org/10.18290/rh247210.9.

Szlachta A., Flasiński K., 2024b, *Nauczanie języka polskiego jako obcego uchodźców wojennych z Ukrainy w świetle badań ankietowych*, „Heteroglossia. Studia kulturoznawczo-filologiczne", nr 16, s. 251–271.

Tambor J., Achtelik A., 2015, *Uczenie się języka obcego: specyficzna sytuacja w procesie nauczania*, w: *Szkoła bez barier. O trudnościach w nauczaniu i uczeniu się*, red. A. Guzy, B. Niesporek-Szamburska, M. Wójcik-Dudek, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, s. 99–107.

Wilczyńska W., Michońska-Stadnik A., 2010, *Metodologia badań w glottodydaktyce*, Wydawnictwo AVALON, Kraków.

OKSANA LOZYNSKA – PhD, Department of Polish Philology, Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine / dr, Katedra Filologii Polskiej, Narodowy Uniwersytet Lwowski im. Iwana Franki, Ukraina.

A Ukrainian scholar of Polish studies and linguist, Head of the Department of Polish Philology at the Ivan Franko National University of Lviv. Her research interests focus primarily on phraseology, comparative studies, corpus linguistics, and glottodidactics. Her scholarly output comprises 38 academic articles, including: *Mimiczny portret strachu w polskiej i ukraińskiej frazeologii kinematycznej* [Mimic Portrait of FEAR in Polish and Ukrainian Phraseologies] („Język Polski" 2013, vol. 93, no. 3); *Образ пихатої людини в українській і польській фразеології* [The Image of a Vain Person in Ukrainian and Polish Phraseology] („Slavia Orientalis" 2023, vol. 72, no. 2); *Jednostki ekspansywne w zasobie polskiej frazeologii kinematycznej określającej emocje* [Expansive Units in the Field of Polish Kinematic Phraseology to Denote Emotions] („Respectus Philologicus" 2024, no. 46 [51]).

Ukraińska polonistka i językoznawczyni, kierowniczka Katedry Filologii Polskiej na Narodowym Uniwersytecie Lwowskim im. Iwana Franki. Jej zainteresowania badawcze dotyczą głównie frazeologii, komparatystyki, lingwistyki korpusowej oraz glottodydaktyki. Jej dorobek naukowy obejmuje 38 artykułów, m.in.: *Mimiczny portret strachu w polskiej i ukraińskiej frazeologii kinematycznej* („Język Polski" 2013, t. 93, z. 3); *Образ пихатої людини в українській і польській фразеології* [Obraz człowieka pysznego we frazeologii ukraińskiej i polskiej] („Slavia

Orientalis" 2023, t. 72, nr 2); *Jednostki ekspansywne w zasobie polskiej frazeologii kinematycznej określającej emocje* („Respectus Philologicus" 2024, nr 46 [51]).

E-mail: oksana.lozynska@lnu.edu.ua

ALLA KRAVCHUK – Professor, Institute of the Polish Language, Polish Academy of Sciences, Kraków, Poland / prof., Instytut Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk, Kraków, Polska.

A Ukrainian scholar of Polish studies and linguist. Her research interests include: phraseological semantics, Polish linguistic etiquette in Ukraine, the Polish language of the contemporary "Gazeta Polska Bukowiny", the language of the Soviet Polish-language press in the Białystok region (1939–1941), and Polish language teaching and literary education. Her most important publications include: *Struktura referująca „pan/pani + imię" w tekstach czasopism wydawanych po polsku w Ukrainie* [Reference Structure "pan/pani + imię" in Periodical Texts Published in Polish in Ukraine] („Respectus Philologicus" 2023, nr 43 [48]); *Typologia odstępstw od normy ogólnopolskiej w zakresie wymagania przypadka w tekstach „Gazety Polskiej Bukowiny" wydawanej w Ukrainie* [Typology of Deviations from the General Polish Norm in Terms of the Grammatical Case Requirement in the Texts of "Gazeta Polska Bukowiny" Published in Ukraine] („Poradnik Językowy" 2024, no. 9); *Właściwe użycia składniowe polszczyzny. Poradnik z ćwiczeniami nie tylko dla Ukraińców* [Correct Syntactic Usage in Polish: A Guide with Exercises Not Just for Ukrainians] (with M. Gębka-Wolak; Toruń 2025).

Ukraińska polonistka i językoznawczyni. Jej zainteresowania naukowe obejmują: semantykę frazeologiczną, polską etykietę językową w Ukrainie, polszczyznę współczesnej „Gazety Polskiej Bukowiny", język sowieckiej prasy polskojęzycznej na Białostocczyźnie (1939–1941) i glottodydaktykę. Najważniejsze publikacje to m.in.: *Struktura referująca „pan/pani + imię" w tekstach czasopism wydawanych po polsku w Ukrainie* („Respectus Philologicus" 2023, nr 43 [48]); *Typologia odstępstw od normy ogólnopolskiej w zakresie wymagania przypadka w tekstach „Gazety Polskiej Bukowiny" wydawanej w Ukrainie* („Poradnik Językowy" 2024, z. 9); *Właściwe użycia składniowe polszczyzny. Poradnik z ćwiczeniami nie tylko dla Ukraińców* (z M. Gębką-Wolak; Toruń 2025).

E-mail: alla.kravchuk@ijppan.pl